

Poznań, 1.08.2025

Dr hab. Andrzej Woźniński, prof. UG

Instytut Historii Sztuki

Uniwersytet Gdański

Ul. Bielańska 5

80-952 Gdańsk

**Recenzja dorobku naukowego oraz osiągnięcia naukowego będącego podstawą
przewodu habilitacyjnego dr Katarzyny Dareckiej**

Pani dr Katarzyna Darecka jest absolwentką Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, na którym w 2001 roku uzyskała tytuł magistra w zakresie konserwatorstwa na kierunku Ochrona Dóbr Kultury. W 2013 roku uzyskała stopień naukowy doktora nauk technicznych w dyscyplinie architektura i urbanistyka na Wydziale Architektury Politechniki Gdańskiej; podstawę do jego nadania stanowiła dysertacja „Okna w Gdańsku od XIV do lat 30. XX wieku. Stolarka, oszklenie, okucia”, której promotorem był prof. dr hab. inż. arch. Aleksander Piwek.

Zawodowo związana jest z Gdańskiem, gdzie od 2004 roku do dziś pracuje w Muzeum Gdańska w Pracowni Konserwacji Architektury, od 2015 roku jako kustosz dyplomowany.

Dr K. Darecką wyróżnia znacząca aktywność naukowa. Jest autorką bądź współautorką pięciu monografii (wydanych po doktoracie), 19 artykułów w monografiach naukowych (w tym 13 po doktoracie), 10 artykułów w czasopismach naukowych (w tym 7 po doktoracie); brała udział jako prelegentka w 14 konferencjach w kraju i zagranicą (w tym 6 po doktoracie). Jest

też autorką licznych inwentaryzacji i projektów rekonstrukcji historycznej stolarce okiennej i drzwiowej. Uczestniczyła w pracach międzynarodowego zespołu badawczego w ramach współpracy pomiędzy Politechniką Gdańską a Uniwersytetem w Pawii (inwentaryzacja architektoniczna połączona ze skanowaniem laserowym Twierdzy Wisłoujście, Zespołu Przedbramia ul. Długiej, Bramy Wyżynnej i Baszty na Zamurzu); inne ważniejsze jej uczestnictwa w programach międzynarodowych to „The Poland – Russia Cross – Border Cooperation Programme 2014-2020” (Program współpracy transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020). Connected by amber. Joint actions to share the amber heritage (dotyczący Muzeum Bursztynu w Wielkim Młynie), Program Południowy Bałtyk Interreg 2014-2020. Laying fixed foundations for innovative Archeotourism – a new „green” Archeoroute in the Southern Baltic Sea Region (dotyczył Twierdzy Wisłoujście); wspomnieć też trzeba o jej uczestnictwie w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Pomorskiego na lata 2014 2020 „Przywracanie blasku Drodze Królewskiej w Gdańsku – rewitalizacja Ratusza Głównego Miasta i Dworu Artusa”, którego efektem była realizacja „Od Komory Palowej do galerii Palowa. Badania – konserwacja – adaptacja” nagrodzona w 2017 roku Sybillą w XXXVIII Konkursie na Wydarzenie Muzealne Roku w kategorii Konserwacja i ochrona dziedzictwa kultury.

Należy nadmienić, że dr K. Darecka odbyła w 2019 roku miesięczny staż naukowy w Instytucie Herdera w Marburgu.

Dr K. Darecka ma również doświadczenia w pracy dydaktycznej. W latach 2009–2014 prowadziła zajęcia na Studiach Podyplomowych Politechniki Gdańskiej „Rewitalizacja architektoniczno-urbanistyczna obszarów miejskich”. W latach 2018-2019 na tej samej uczelni prowadziła wykłady poświęcone historycznej stolarce okiennej dla dziennych studentów Architektury. Od 2021 r. prowadzi zajęcia na studiach podyplomowych przybliżających problematykę zabytkoznawczą i konserwatorską na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Zajmowała się również promocją i popularyzacją ochrony dziedzictwa materialnego, m. in. w macierzystej instytucji (cykle spotkań: „Pora na konserwatora”, „Czwartki w Muzeum Gdańska”) oraz kilku innych na terenie Trójmiasta. W ramach tej działalności zorganizowała szereg wystaw poświęconych różnym zabytkom, m. in. Synagodze, Komorze Palowej Ratusza Głównego Miasta, piwnicom i dawnym wodociągom w tym samym budynku, Wielkiemu Młynowi, stolarce okiennej, gdańskiemu kowalstwu.

Dr K. Darecka jest laureatką kilku nagród: Srebrnej (2011) i Złotej (2018) odznaki Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Za opiekę nad zabytkami”, „Za najlepszą pracę naukową dotyczącą ochrony zabytków i muzealnictwa w roku 2013” od Generalnego Konserwatora Zabytków i Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków, Marszałka Województwa Pomorskiego oraz Stowarzyszenia Muzealników Polskich w konkursie Pomorska Nagroda Muzealna 2017 za realizację wystawy: „Między domem a światem czyli okna w Gdańsku od średniowiecza do współczesności” oraz Prezydenta Miasta Gdańska w Dziedzinie Kultury (2021).

Ponadto w 2024 roku uzyskała uprawnienia rzeczoznawcy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w zakresie opieki nad zabytkami w dziedzinach: rzeźba, detal architektoniczny i powierzchnie architektoniczne w specjalizacji: badania i projektowanie konserwatorskie stolarki architektonicznej oraz stolarskiego wystroju wnętrz.

Cały dotychczasowy dorobek naukowy i aktywność zawodową dr K. Dareckiej należy ocenić wysoko. Warto tutaj wspomnieć o rozprawie doktorskiej *Okna w Gdańsku od średniowiecza do współczesności. Stolarka, oszklenie, okucia*, opublikowanej z drobnymi zmianami w stosunku do pierwotnej wersji w 2016 roku. Jest to pionierska praca, która trafiła na stałe do literatury przedmiotu z zakresu historii sztuki, ochrony dóbr kultury i konserwacji. Autorka stworzyła w niej podstawy metodyczne i metodologiczne dla swoich późniejszych rozpraw, przede wszystkim zaś dla wydanej w 2024 roku monografii *Drzwi i wrota w Gdańsku od średniowiecza do współczesności*. Książkę tę wraz z cyklem powiązanych tematycznie tekstów naukowych (K. Darecka, *Badania, konserwacja i adaptacja przyziemia ratusza Głównego Miasta Gdańska*, „Wiadomości Konserwatorskie”, 2019, nr 58, s. 133-143; K. Darecka, K. Piątkowska, E. Piątkowska-Ratajczyk, *Metodologia i metodyka odtwarzania stolarki okiennej w zabytkowych obiektach*. Muzeum Bursztynu w Wielkim Młynie, „Wiadomości Konserwatorskie”, 2023, nr 75, s. 129-143; K. Darecka, A. Kriegseisen, *Wieniec, kamieniczki oficerskie i latarnia Twierdzy Wisłoujście w Gdańsku*. Badania, konserwacja, adaptacja. Wybrane zagadnienia, „Wiadomości Konserwatorskie”, 2025, nr 81; M. Bigoś-Bojarska, K. Darecka, *Zespół Przedbramia ulicy Długiej w Gdańsku*. Prace konserwatorskie i adaptacyjne, [w:] *Spotkania Malborskie im. Macieja Kilarskiego*, red. A. Dobry, MZM, Malbork 2010, cz. 1-3, s. 225-242; K. Darecka, *Brama Wyżynna*. Konserwacja i adaptacja obiektu historycznego do współczesnych funkcji, „Renowacje i Zabytki”, 2013, nr 3, s. 117-121) Habilitantka zgłosiła jako swoje główne osiągnięcie naukowe w postępowaniu w sprawie

nadania stopnia doktora habilitowanego. Powyższe prace są głównym przedmiotem niniejszej recenzji.

Książka *Drzwi i wrota w Gdańsku od średniowiecza do współczesności* (ss. 431 oraz niezliczone ilustracje, w tym rysunki) to okazałe studium, mające cechy podręcznika, prezentujące ewolucję stolarki drzwiowej w dziejach miasta nad Motławą. Struktura tego kompendium przedstawia się następująco: wstęp, w którym Autorka m. in. ujawnia cele i zakres pracy oraz pisze o zastosowanej w niej metodzie i metodologii; stan badań, z drobiazgowo omówioną literaturą przedmiotu; dalej następuje rozdział zatytułowany *Dane ogólne*, w którym Autorka omawia techniczną budowę drzwi, ich rodzaje i typy dekoracji, zapoznając czytelnika przy okazji z fachową terminologią dotyczącą podjętej problematyki oraz prezentuje w jego drugiej części zarys ogólnego rozwoju drzwi, posługując się wybranymi przykładami z Europy i Polski, które ukazują kontekst, w którym rozwijała się stolarka drzwiowa w Gdańsku; rozdziały 3-12 stanowią prezentację konkretnych form drzwi wraz z detalami jak okucia, dekoracja, polichromia, które powstały w Gdańsku w poszczególnych epokach stylowych, przy czym wśród nich znalazły się dwa rozdziały wyodrębniające osobną formę zamknięcia - wrota w przejazdach bramnych. Kolejne trzy rozdziały mają charakter problemowy, prezentują bowiem i oceniają ewolucję działań konserwatorskich w odniesieniu do stolarki drzwiowej (rozdz. 13), związek jej konstrukcji i formy z funkcją architektury i pomieszczeń (rozdz. 14) oraz analogie dla realizacji gdańskich przedstawione w zarysie (rozdz. 15). Pracę zamyka podsumowanie, po którym następują standardowe partie jak bibliografia, spis ilustracji, indeks topograficzny; wśród nich należy zwrócić uwagę na obecność bardzo użytecznego w tego typu pracy słowniczka terminologicznego. Porządek rozdziałów jest w miarę poprawny, choć nasuwa się tutaj uwaga, o której poniżej. Ich zawartość również jest poprawna, choć i tutaj rysują się możliwości wprowadzenia korekt i uzupełnień.

Przechodząc do oceny merytorycznej książki o drzwiach należy podkreślić, że jej walory zdecydowanie przeważają nad cechami, które można uznać za dyskusyjne bądź niedopracowane. Przede wszystkim jest to pierwsza monografia prezentująca stolarkę drzwiową w Gdańsku w jej przebiegu historycznym, nie mająca wielu odpowiedników w literaturze przedmiotu, nie tylko polskiej. Rozprawa budzi uznanie obfitością zgromadzonego materiału, który został rzetelnie, rzeczowo i ze znanstwem opracowany. Przebija przez nią znakomity warsztat badawczy Autorki i wieloletnie doświadczenie zdobyte w pracy w bezpośrednim kontakcie z zabytkami. Analizy poszczególnych artefaktów odznaczają się skrupulatnością i starają się uchwycić obiekt w całej jego materialnej złożoności. Trwałą i

niepodważalną wartością monografii jest znakomita dokumentacji zdjęciowa i rysunkowa, niemal w całości wykonana przez Autorkę. Niezwykle cenne są również zamieszczone przez nią wizualizacje, które w oparciu o rozpoznanie zachowanych śladów lub o pośrednie przekazy, pokazują jak wyglądała pierwotna kolorystyka gdańskich drzwi. Dodajmy, że Autorka w swojej rozprawie uwzględniła również dane pozyskane z archiwalnych przekazów pisemnych, rysunków, fotografii i traktatów. Ponadto należy podkreślić dobrą znajomość literatury przedmiotu i to nie tylko tej odnoszącej się do Gdańska. W efekcie powstała rozprawa - podobnie jak wyżej wspomniana o stolarce okiennej – nowatorska, kompendium, do którego będą sięgać badacze i studenci kilku specjalności.

Uwagi krytyczne dotyczą kilku kwestii. Zaczniemy od sposobu uporządkowania materiału. Jak wspomniano zasadniczą część pracy stanowi przegląd form stolarki drzwiowej wraz z towarzyszącymi jej elementami, ułożony według kategorii stylowych. Wśród tych rozdziałów pojawiają się dwa, które wyglądają jak swego rodzaju pęknięcia w logice tego porządku podyktowanego chronologią: mianowicie po rozdziale 4. *Renesans (lata 30. XVI w. – ok. poł. XVII w.)* następuje rozdział 5. *Wrota w przejazdach bramnych (XVI-XVIII w.)*, po czym Autorka powraca do chronologii według epok: *Barok, Rokoko* itd.; po rozdziale 10. *Modernizm i inne trendy (lata ok. 1920-1940)*, następuje rozdział 11. *Wrota w przejazdach bramnych (XIX-XX w.)*, po nim mamy ostatnią chronologicznie epokę – okres powojenny. Wydaje się, że lepszym rozwiązaniem byłoby włączenie wrót w przejazdach do poszczególnych epok stylowych jako podrozdziałów; taki porządek przyniósłby strukturze pracy większą spójność i przejrzystość.

Inną kwestią jest czy kategorie stylowe w ramach chronologicznych, przypisanych im przez Autorkę w pełni satysfakcjonująco porządkują zebrany materiał. Wątpliwości budzi tutaj na przykład Renesans, który zdaniem Autorki zamyka się pomiędzy latami 30. XVI wieku a około połową następnego stulecia. O ile dolna granica jest poprawna, o tyle górna jest wielce dyskusyjna. Co prawda formy renesansowe zdarzały się jeszcze około połowy XVII wieku, lecz współistniały z barokowymi, które pojawiły się w Gdańsku co najmniej o połowę stulecia wcześniej aniżeli sugeruje to recenzowana praca. Zresztą tak sztywny podział na epoki stylowe, jak zastosowany w niej, nie odzwierciedla rzeczywistości, bowiem różne formy stylowe częstokroć występowały w tym samym czasie a niekiedy w tym samym dziele. W związku z tym należałoby się zastanowić czy nie lepszym rozwiązaniem byłoby zastosowanie konwencjonalnej chronologii z podziałem na stulecia lub epoki dziejowe (średniowiecze,

nowożytność, nowoczesność), natomiast z kategorii stylowych uczynić narzędzie pomocnicze, użyteczne w opisie i analizie formy.

W recenzowanej monografii uderza brak informacji o instytucjonalnych ramach produkcji tego typu stolarki, o organizacji zawodowej gdańskich stolarzy, normach materiałowych i jakościowych, które przepisy cechowe narzucały wytwórcom, o szkoleniu zawodowym, liczebności rzemieślników profesji stolarskiej w poszczególnych epokach. Istnieją opracowania dotyczące tych kwestii M. Boguckiej i K. Mellin ale mają one charakter fragmentaryczny. Gdańskie przepisy cechowe zachowały się częściowo i z pewnością ich analiza wniosłaby do pracy dodatkowy walor. Zaznaczam jednak, że powyższą uwagę formułuję jako historyk sztuki, którego interesują nie tylko materialne aspekty dzieła, lecz również np. uwarunkowania produkcji przedmiotów o cechach artystycznych. Biorę jednak pod uwagę profil zainteresowań badawczych Autorki oraz fakt, że recenzowana praca jest elementem postępowania habilitacyjnego w dziedzinie nauk inżyniersko-technicznych, w dyscyplinie architektura i urbanistyka, w związku z czym powyższego braku nie traktuję jako czegoś o pierwszorzędym, ważącym znaczeniu, a raczej jako postulat badawczy, który w przyszłości warto byłoby zrealizować.

Jeszcze jedna drobna uwaga dotyczy rozdziału 15. *Porównania i odniesienia do przykładów spoza Gdańska – krótki przegląd*. Autorka przedstawia w nim rozmaite analogie do prac gdańskich; jest to oczywiście bardzo wstępne rozpoznanie. W porównaniu z innymi rozdziałami, ten zawiera niewiele ilustracji, przydałoby się aby te analogie zostały pełniej unaocznione.

Dr K. Darecka oprócz wyżej wymienionej monografii zgłosiła jako swoje główne osiągnięcie naukowe w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego również cykl pięciu wymienionych powyżej artykułów dotyczących zagadnień konserwacji i adaptacji zabytków architektury do pełnienia nowych funkcji użytkowych. W trzech spośród nich Habilitantka jest współautorką.

Tekst *Badania, konserwacja i adaptacja przyziemia ratusza Głównego Miasta Gdańska*, „Wiadomości Konserwatorskie”, 2019, nr 58, s. 133-143, prezentuje bardzo dobrze przeprowadzoną adaptację części wnętrza historycznego budynku na cele wystawiennicze, opartą na badaniach historycznych, historyczno-artystycznych oraz nowoczesnych koncepcjach architektonicznych i muzealnych. Jego Autorka brała udział w historycznych,

architektonicznych i konserwatorskich badaniach, poprzedzających sformułowanie programu konserwatorskiego, w którym miała też swój udział (wytyczne dotyczące okien).

W artykule, którego dr K. Darecka jest współautorką – pozostałe to K. Piątkowska i E. Piątkowska-Ratajczyk - *Metodologia i metodyka odtwarzania stolarki okiennej w zabytkowych obiektach. Muzeum Bursztynu w Wielkim Młynie*, „Wiadomości Konserwatorskie”, 2023, nr 75, s. 129-143, zrelacjonowane zostały prace również wiążące się z adaptacją historycznego budynku na cele muzealne. Opisane zagadnienie dotyczyło stolarki okiennej i drzwiowej. Przeprowadzone przez Habilitantkę badania historyczne i konserwatorsko-historyczne wykazały, że zastane w obiekcie okna i drzwi pochodzą z 2 połowy XX wieku i że już wcześniej elementy te kilkakrotnie wymieniano. Zaprojektowano nowe, nawiązujące do stolarki z końca XIX wieku. Co do nowych okien, musiały one spełniać odpowiednie wymogi termiczne i antywłamaniowe. W rezultacie projekt musiał uwzględniać wymogi historyczne, jak i prawne – połączenie ich było zadaniem niełatwym. Autorką projektu była dr K. Darecka.

Kolejny tekst zgłoszony przez nią do oceny, napisała wspólnie z A. Kriegseisen, *Wieniec, kamieniczki oficerskie i latarnia Twierdzy Wisłoujście w Gdańsku. Badania, konserwacja, adaptacja. Wybrane zagadnienia*, „Wiadomości Konserwatorskie”, 2025, nr 81, s. 9-26. Dotyczy obiektu ulokowanego w trudnych warunkach (woda, rozpylona sól morską w powietrzu), które przyczyniły się do szybko postępującej destrukcji, a ta z kolei do ograniczenia jego dostępności dla zwiedzających. Celem podjętych prac było zahamowanie degradacji budynków, poprawa stanu technicznego oraz wyeksponowanie zabytkowych detali przy poszanowaniu historycznych zmian. Prace poprzedziły wieloaspektowe badania, dzięki którym powstał program restauracji. W trakcie działań odkryto szereg detali m. in. ceramiczną nawierzchnię ganku strzelniczego. Rezultatem całego przedsięwzięcia było całoroczne udostępnienie Twierdzy zwiedzającym. Habilitantka przeprowadziła badania okien i drzwi oraz sformułowała wytyczne związane z ich stolarką; ponadto wszystkie przeprowadzone prace odbyły się pod jej nadzorem.

Dwa następne artykuły K. Darecka, M. Bigoś-Bojarska, *Zespół Przedbramia ulicy Długiej w Gdańsku. Prace konserwatorskie i adaptacyjne*, [w:] Spotkania Malborskie im. Macieja Kilarskiego, red. A. Dobry, MZM, Malbork 2010, cz. 1-3, s. 225-242 oraz K. Darecka, *Brama Wyżynna. Konserwacja i adaptacja obiektu historycznego do współczesnych funkcji*, „Renowacje i Zabytki”, 2013, nr 3, s. 117-121, dotyczą dwu obiektów powiązanych z sobą położeniem i funkcją. Teksty omawiają poszczególne etapy prac: kwerendy archiwalne i ikonograficzne, badania archeologiczne, architektoniczne i konserwatorskie – które ujawniły

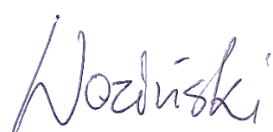
nową chronologię obiektów, rodzaje użytych materiałów – geologiczne, konstruktorskie, biologiczne i mikrobiologiczne – te z kolei pozwoliły określić stan zachowania budynków i przyczyny degradacji – wytyczne architektoniczno-konserwatorskie, projekty budowlane. Autorki zwracają uwagę na trudności adaptacyjne polegające na ingerencji w zabytek, które jednak przeprowadzono z poszanowaniem historycznej materii. W efekcie prac w zespole Przedbramia ul. Długiej stało się możliwe utworzenie w 2006 r. siedziby Muzeum Bursztynu, natomiast w Bramie Wyżynnej w 2012 r. - Pomorskiego Centrum Informacji Turystycznej. W obu realizacjach Habilitantka uczestniczyła jako badaczka i projektantka detali architektonicznych, a także miała nadzór merytoryczny i konserwatorski nad całością prac.

Powyższe teksty prezentują różne, przeprowadzone wzorowo realizacje konserwatorskie, w których adaptacje zabytkowych budynków czy też pomieszczeń do nowych celów poprzedziły badania historyczne, architektoniczne i konserwatorskie, w których uczestniczyła Habilitantka i które pozwoliły sformułować program kolejnych etapów prac. Artykuły te są w zasadzie sprawozdaniami z przeprowadzonych działań, lecz z drugiej strony można je postrzegać jako cenne instrukcje dla innych badaczy i konserwatorów pokazujące jak w sposób odpowiedzialny traktować zabytek i jego historię, jak przygotować program prac konserwatorskich i jak nadać obiektowi nowe życie.

Również pozostałe prace Habilitantki – wśród nich przykładowe prace projektowe (Okna i drzwi w budynkach dawnego Domu Dobroczynności w Gdańsku. Inwestor-zamawiający: Dyrekcja Rozbudowy Miasta Gdańska, autorzy opracowania K. Darecka, P. Samół, Gdańsk 2017; Analiza historyczno-konserwatorska i projekt koncepcyjny okien, drzwi i krat, inwestycja: remont budowlano-konserwatorski obiektu i wnętrza XIV w. dźwigu portowego Żurawia, inwestor: Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku, opracowanie K. Darecka, Gdańsk 2014), które znalazły się w wykazie aktywności naukowej i zostały włączone do jej dossier są wartościowe i odznaczają się wysokim poziomem profesjonalizmu.

Reasumując powyższe uwagi na temat dorobku Habilitantki należy podkreślić, że wskazane przez nią osiągnięcia naukowe są poważne. Dzięki jej pracom, bardzo słabo do tej pory rozpoznana w Gdańsku dziedzina – stolarka drzwiowa (a wcześniej w doktoracie – okienna) otrzymała znakomite, pełne opracowanie. Jej artykuły poświęcone adaptacjom różnych obiektów architektury do nowych funkcji pokazują - etap po etapie - jak powinien wyglądać taki proces. Przebija z nich rzetelność, poszanowanie zabytku, zasad konserwacji i bardzo dobre przygotowanie zawodowe Habilitantki. Prace jej autorstwa odznaczają się rzeczowością, precyzją i są poprawnie napisane pod względem językowym.

Stwierdzam zatem z przekonaniem, że przedstawiony dorobek dr K. Dareckiej i wskazane przez nią osiągnięcia naukowe spełniają wymogi wynikające z ustawy z dnia 20.07.2018 Prawo o szkolnictwie wyższym, określone w art. 219, ust. 1, pkt. 2. Dlatego wnoszę o nadanie dr Katarzynie Dareckiej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk inżynieryjno-technicznych, w dyscyplinie architektura i urbanistyka.

A handwritten signature in blue ink, reading "Woźniński". The signature is written in a cursive, flowing style.

Dr hab. Andrzej Woźniński, prof. UG